

ШЛЯХИ ЗАХИСТУ ПРАВА ДИТИНИ ЗА ЯНУШЕМ КОРЧАКОМ

Деякі педагогічні положення видатного педагога видаються, на перший погляд, парадоксальними, якщо не антигуманними. Я. Корчак гостріше ніж будь-хто відчував необхідність якнайшвидшого прийняття й неухильного дотримання декларації про права дитини й навіть запропонував три положення, які, на його думку, мали б бути у цьому документі основними:

1. Право дитини на смерть.
2. Право дитини на сьогоднішній день («Заради завтра не обкрадати дитячого життя сьогодні»).
3. Право дитини бути тим, чим вона є.

Із страху, як би смерть не забрала у нас дитину, зазначав Корчак, ми віднімаємо дитину у життя; не бажаючи, щоб вона померла, не даємо їй жити. Іншими словами кажучи, бажаючи дитині добра, ми робимо їй величезне зло. У цій логіці видатного педагога є сенс, а тому можна погодитися і з наступним його твердженням: «щастя для людства, що ми не можемо примусити дітей підкорятися виховним впливам і дидактичним замахам на їхній здоровий розум і здорову людську волю» [2, с. 34]. У цих словах звучить протест проти традиційного педагогічного диктату і щира віра в потенційні можливості дитини. А це і є справжній гуманізм.

Уважно придивляючись до поведінки дітей, їх реакції на виховні впливи дорослих, Корчак зробив безліч цінних гуманістичних висновків, якими варто скористатися і сучасним педагогам. Ось деякі з них.

- Своїм протиставленням хлопчиків і дівчаток, дорослі несвідомо утворюють з дітей два ворожих табори, що ні до чого доброго не призводить.
- Без запрошення дітей дорослому не варто втручатися у гру, нав'язувати їм свою участь у грі, адже дитяча гра має свої нюанси, котрі руйнуються втручанням дорослого, не говорячи вже про те, що присутність дорослого у грі позбавляє дітей можливості формувати свої організаторські здібності.
- Вродливу дитину треба виховувати інакше, ніж невродливу, бо замовчування значення краси у долі людини може призвести до невміння вибудувати свою лінію щастя у житті і красивій і некрасивій дитині. Пустити ж все на самоплив – перетворити долю людини на іграшку випадку та злої волі жорстоких людей.
- Не любов до дитини, а батьківський егоїзм, не благо особи, а марнославство юрби є причиною того, що багато хто з батьків намагається силоміць визначити життєвий шлях власної дитини, без урахування точки зору самої дитини.
- Не радив Я. Корчак, щоб вихователь, особливо закритого закладу, передоручав свою владу черговому, бо останній може швидко почати зловживати своїм становищем і перетвориться у загрозливого фельдфебеля казарми: битиме жорстоко, примушуватиме зізнаватися і в не скоєних

злочинах, утворить навколо себе поплічників. Незабаром його стануть боятися значно сильніше, ніж вихователя. Описаний Корчаком у деталях процес перетворення помічника вихователя спочатку у наглядча, а потім і у тирана є ні чим іншим, як класичною процедурою зародження феномену, названого згодом у армії "дідівщиною". Втім, знайшов Корчак і ліки від цієї хвороби – гласність у роботі дитячого соціуму.

- Застерігав Корчак своїх читачів і від того, щоб вони не сприймали два абсолютно різних поняття – "добре вихована дитина" і "зручна для дорослих дитина" – як синоніми.

Але якими б цінними не були висновки педагога-гуманіста, він дав ще одну, чи не найціннішу пораду і своїм колегам, і батькам: не обмежуватися чужими думками, вичитаними із книг, бо жоден лікар чи педагог ніколи не замінить власної пильної думки, власного уважного спостереження. «Наказати комусь дати тобі готові думки – це те саме, що одна жінка доручила б народити свою дитину іншій» [2, с. 18]. Живучи чужим досвідом, людина втрачає віру в себе, відучується довіряти своїм очам, її думка стає ледачою.

Не нав'язує він і своїх роздумів, час від часу звертаючись до читача: «коли і є тут поради і вказівки, то це сталося всупереч волі автора» [2, с. 17], «...роби як хочеш. Я нічого не забороняю і не наказую» [2, с. 32], «Боюсь, читач захоче мені сліпо повірити, тоді ця книга принесе йому шкоду» [1, с. 109]. Я. Корчак чітко усвідомлював, що книжка з готовими рецептами робить власну думку ледачою, призводить до втрати віри в себе. Він і сам зізнається, що власний педагогічний шлях знайшов лише тоді, коли зрозумів, що всі прочитані книги – чужий досвід і чужі точки зору – були хибними.

Здійснюючи свою "педагогіку доброти" в умовах дитячого притулку, він запровадив самоврядування та самовиховання, у рамках яких функціонували "Дитячий сейм" та "Дитячий суд". В останньому могли розглядатися справи як вихованців, так і вихователів. Були два випадки, коли Я. Корчак подавав позов до суду... на себе (!). Суд діяв у відповідності із своїм "Кодексом". Виховна ефективність "Дитячого суду" ("трибуналу") була досить високою, не зважаючи на те, що виносились, як правило, лише два вирокі – "Виправдати" або "Вибачити". А може, саме тому й була такою високою ефективність "Дитячого суду"?

Список використаних джерел

1. Корчак Я. Правила життя // Как любить ребёнка: Книга о воспитании: Пер. с польск. - М.: Политиздат, 1990. - С. 208 – 267.
2. Корчак Я. Як любити дітей. - К.: Радянська школа, 1976. - 160 с.